

Ülikoolide toimetiste sarjade väljaandest eelretsenseeritavaks teadusajakirjaks

Nii nagu teenekas lähivõrdleja Reet Kasik oma käesoleva numbril artiklis kirjeldab, muutusid soome-eesti keelevigade analüüsi ühisseminarid, hilisemad kontrastiivseminarid alates 1980. aastate keskpaigast Soome ülikoolide järjestikuse korraldamisel regulaarseks. Seminaride ettekannete põhjal kirjutatud artiklitest hakati koostama kogumikke, väljaandjaks (mõne erandiga) seminari korraldav ülikool. Ettekannete kogumikud ilmusid (jällegi mõne erandiga) ülikoolide instituutide ja õppetoolide toimetiste sarjades, mis oli tol ajal väga levinud väljaandeformaat. Nii sündis praegune Eesti Rakenduslingvistika Ühingu eelretsenseeritav teadusajakiri Lähivõrdlusi. Lähivertailuja Tampere ülikooli soome keele ja üldkeeleteaduse instituudi toimetiste sarja "Folia fennistica & linguistica" väljaandena aastal 1983, kandmata küll siis veel pealkirja Lähivertailuja. Alates teise vigade analüüsi ühisseminari ettekannete kogumikust 1985. aastal on aga nimi olnud järjekindlalt kasutusel. Toimetiste sarjade, milles kogumikud ilmusid, loend (vt tabel 1) on kõnekas mitmeski mõttes.

Lähivertailuja kolm esimest numbrit (1985, 1986 ja 1988) ilmusid Turu ülikooli soome ja üldkeeleteaduse instituudi toimetiste sarjas, kuigi esimese numbril aluseks olnud teise vigade analüüsi seminari korraldas Joensuu ülikool ja kolmanda numbril aluseks olnud neljanda seminari Oulu ülikool. Hiljem anti Turu ülikooli toimetiste sarjas välja Lähivertailuja seitsmes (1994) ja üheteistkümnes number (2004). Tampere ülikooli soome ja üldkeeleteaduse instituudi toimetiste sarjas "Folia fennistica ja lingvistica" ilmusid lisaks 1983. aasta nn nullnumbrile viies ja

TABEL 1. Ülikoolide insituutide ja õppetoolide toimetiste sarjades ilmunud Lähivertailuja numbrid

Nr	Ilmumis-aasta	Toimetiste sari ja väljaande number
1	1985	Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 24
2	1986	Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 31
3	1988	Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 34
4	1989	Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja 34
5	1992	Folia fennistica & linguistica 15 (Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos)
6	1992	Kielitieteellisiä tutkimuksia 27 (Joensuun yliopiston humanistinen tiedekunta)
7	1994	Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 44
8	1994	Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja 40
9	1997	Castrenianumin toimitteita 53 (Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen laitos, Suomalais-ugrilainen seura)
10	1999	Folia fennistica & linguistica 23 (Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos)
11	2003	Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 71
12	2002	Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 19
13	2003	Joensuu ülikool
14	2004	Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 23
15	2005	Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 24
16	2006	Tallinna Ülikooli eesti filoloogia osakonna toimetised 7
17	2007	Jyväskylä Studies in Humanities 53
18	2008	Uralica Helsingensia 1

kümnes number. Oulu ülikooli soome ja saami keele instituut avaldas oma uurimisraportite sarjas kaheksanda (1994), soome ja saami keele ja logopeedia instituut oma toimetiste sarjas neljateistkümnenda (2004) ja viieteistkümnenda (2005) numbri. Helsingi ülikool ja Soome-ugri selts ühendasid jõud üheksanda numbri väljaandmisel "Castrenianumin toimitteita" sarjas, kaheksateistkümnnes number ilmus 2008. aastal sarja "Uralica Helsingiensia" avanumbrina. Joensuu ülikool avaldas kuuenda numbri (1992) sarjas "Keeleteaduslikke uurimusi". Pärast Eesti taasiseseisvumist lisandusid Lähivertailuja väljaandjate hulka Eesti ülikoolid: kaheteistkümnnes number (2002) ilmus Tartu ülikooli eesti keele õppetooli toimetiste ja kuueteistkümnnes number (2006) Tallinna Ülikooli eesti filoloogias osakonna toimetiste sarjas.

Lähivõrdluste algusaja numbrid peegeldavad kujukalt oma aja ülikoolide instituutide ja õppetoolide struktuuri ning toimetiste sarjade nimede muutusi. Kui Lähivertailuja neljas number ilmus 1989. aastal Jyväskylä ülikooli soome keele õppetooli toimetiste sarjas, siis seitsmeteistkümnnes number anti välja sama ülikooli sarjas "Jyväskylä Studies in Humanities". Aja märk on seegi, et kuni 2003. aastani ei ilmunud Lähivertailuja numbrid vaatamata seminaride toimumise regulaarsusele päris igal aastal. Väljaannete ilmumine sõltus paljuski konkreetsest olukorrast ja nii võiski ühel aastal ilmuda enamgi kui üks number ja samas mõni aasta hoopis vahele jääda. Veidi pikema väljaandmisepausi 1980.–1990. aastate vahetusel tõi kaasa Nõukogude Liidu lagunemine ja Eesti taasiseseisvumine.

1990. aastate keskpaigaks oli väljaande temaatika laienenud peamiselt eesti ja soome keele grammatilise võrdluse uurimisprojekti keelevigade analüüsiga seonduvatest käsitlustest mitmekülgsema keele- (vähem kirjandus-) nähtuste) võrdlusele. 1997. aastal pandi Joensuu alus uuele, osalt grammatilise võrdluse jätkuprojektina mõeldud võrgustikule *Viro ja suomi kohdekielinä* (Eesti ja soome keel sihtkeelena, VIRSU), mille eesmärgiks sai uurida eesti ja soome keele õppimist sihtkeelena. 2002. aastal möödus VIRSU tegevuse alustamisest viis aastat. Seda tähtpäeva otsustati tähistada rahvusvahelise konverentsiga. Kuna

samal aastal oli Joensuu ülikooli kord korraldada ka kontrastiivseminar, ühendati praktilistel kaalutlustel need kaks sündmust ja kontrastiivseminar toimus ühe konverentsisektsioonina. Lähivertailuja 13. numbris 31 artiklit põhinevad konverentsil peetud ettekannetel. Sellest ajast on Lähivõrdlused ja VIRSU kulgenud käsikäes, osalt seetõttu, et tegijad on paljuski olnud samad. Nii on ilmunud VIRSU II konverentsi ettekannetel põhinevad artiklid Lähivertailuja viieteistkümnendas numbris ning paljude eri konverentside VIRSU sektsioonide ja töötubade ettekannete põhjal kirjutatud artiklid hilisemates numbrites (14., 17., 19.). 2007. aastal laienes VIRSU tegevus peale eesti ja soome keele ka muudele soomeugri keeltele sihtkeeltena.

Uue aastatuhande algus tõi koos globaliseerumise süvenemisega kaasa teaduse senisest ulatuslikuma rahvusvahelistumise ja teadusväljaannete klassifitseerimise, millest ei jäänud puutumata ka Lähivertailuja. Kuna instituutide ja õppetoolide toimetiste sarju ei hinnatud klassifikaatorites kuigi kõrgelt, hakkasid need sinna kirjutajate vähesuse tõttu tasapisi hääbuma. Lähivertailuja jaoks tähendas see ühelt poolt potentsiaalsete autorite nappust, teisalt väljaandmisvõimaluste ahenemist. Et Eestis hakati teadusväljaandeid Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS) klassifikatsiooni järgi liigitama mõned aastad varem kui Soomes, tõstatasid Eesti keeleteadlased 2006. aasta Tvärminne kontrastiivseminaril küsimuse väljaande tulevikust. Tookord veel lahenduseni ei jõutud, osalt ehk ka seetõttu, et Soomes ei olnud olukord siis veel nii terav. Kui aga Soomeski tuli teadusväljaannete liigitamisel kasutusele Julkaisuforumi (JUFO) süsteem, mis samuti ei hinnanud kõrgelt toimetiste sarju, vaid eelretsenseeritavaid teadusajakirju, hakati 2008. aasta Seli ühisel kontrastiiv- ja VIRSU-seminaril intensiivselt otsima võimalusi tagada sarja jätkusuutlikkus, et veerand sajandit kestnud traditsioon ei katkeks. Kulus kaks aastat aruteludeks ja otsinguteks, kuniks Lähivertailuja hakkas ilmuma Eesti Rakenduslingvistika Ühingu iga-aastase väljaandena, kakskeelse nimega eelretsenseeritava teadusajakirjana Lähivõrdlusi. Lähivertailuja, samas säilitades väljaannete esialgse numeratsiooni.

Üheksateistkümnnes number oli veel omamoodi üleminekunumber: põhinedes küll peamiselt Seli seminari ettekannete alusel kirjutatud artiklidel, järgiti juba uusi retsenseerimise ja vormistamise ning rahvusvaheliste andmebaaside (sh CrossRef-i doi-tunnuse) nõudeid. Alates sellest numbrist on teadusajakiri Lähivõrdlusi. Lähivertailuja olnud avatud kõikidele autoritele ning ilmunud regulaarselt üks kord aastas oktoobrikuus. Ajakirjal on rahvusvaheline toimetuskolleegium ning see on registreeritud kaheteistkümnnes rahvusvahelises andmebaasis (<http://www.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi>). ETIS-klassifikatsiooni järgi liigitub ajakiri 1.1 taseme väljaandeks, Soome Teadusseltside klassifikatsioonis (*Tieteellisten seurain valtuuskunnan julkaisufoorumi*, <http://www.tsv.fi/julkaisufoorumi/index.html>) tasemele 1. Artikleid võib esitada eesti, soome või inglise keeles; eesti- ja soomekeelsele artiklile peab olema lisatud ingliskeelne, ingliskeelsele artiklile eesti- või soomekeelne kokkuvõte.

Eesti Rakenduslingvistika Ühingu ajakirjana on Lähivõrdlusi. Lähivertailuja säilitanud oma algse eesmärgi – luua uut teadmist soome ja eesti ning teistest soome-ugri keeltest, eriti arvestades õppimise ja õpetamise vajadusi. Ajakirja fookuses on endiselt ühelt poolt eesti ja soome keele võrdlevad uuringud ning muud võrdlevad uuringud, milles osaleb eesti või soome keel, teisalt soome-ugri keelte õppimine ja omandamine sihtkeeltena ning muud teise või võõrkeele õppimise alased uuringud, kus lähte- või sihtkeeleks on eesti, soome või mõni muu soome-ugri keel.

Sageli on ajakirja numbri tuuma moodustanud mõne konverentsi, seminari või töötoa ettekannete alusel kirjutatud artiklid. Nii põhines 21. number suures osas 2010. aastal Ungaris Piliscsaba ülikoolis toimunud XI rahvusvahelise fennougristikakongressi (*Congressus Internationalis Fenno-Ugristarum*) raames esmakordselt väljaspool Eestit või Soomet korraldatud VIRSU-sümposiumi ettekannetel. 23. numbri aluseks olid Oulus 2012. aastal korraldatud rahvusvahelise konverentsi *Learner Language, Learner Corpora*, mille üks korraldajatest oli VIRSU-võrgustik, ettekannetel. Ajakirja 26. number tugineb 2015. aastal Tallinnas peetud Lähivõrdluste juubelikonverentsi, 28. number 2017. aastal

korraldatud VIRSU-võrgustiku 20. aastapäeva konverentsi "Keel keeleteaduses, keeleteadus keeleõppes" ettekannetele. Mitme numbri (24., 29.) aluseks on olnud Soome Rakenduslingvistika Ühingu AFinLA sügissümposiooni raames peetud VIRSU töötoad ja seksioonid. Kõikides numbrites on siiski alati ilmunud ka muid artikleid.

Aja jooksul on ajakirja temaatika laienenud. Juba traditsioonilise keeltevahelise võrdlusele ja õppijakeele uurimisele on käsitletavate teemadena lisandunud keeleoskuse areng ja selle mõõtmine, lähtekeele mõju, retseptiivne mitmekeelsus, keelekontaktid, korpused ja korpusuuringud, sõnavara ja õppijale mõeldud sõnaraamatud, õpimotivatsioon ja -strateegiad ning keeleidentiteet, õpetamise ja õpikute ajalugu, keele(haridus)poliitika. Mõnegi numbri keskmes on olnud selle ilmunisajal arutlusobjektiks olnud aktuaalne teema. Nii keskenduti 21. numbris väiksema kõnelejate arvuga soome-ugri keelte õppimise ja õpetamise problemaatikale ning õppijakeele korpustele, 26. numbris käsitleti keeleoskuse mõõtmisega seonduvaid küsimusi. Ajakirja 28. numbris tõusevad keskele kohale keeleteaduse ajalugu ja selle mõju tänapäeval, 29. numbris rahvuskeelte roll kõrghariduses, 32. numbris suuline keeleoskus ja selle mõõtmine, 33. numbris lugemisoskus.

Laienenud on ka võrreldavate keelte loend: lisaks eesti ja soome keelele on võrreldud soome keelt saksa ja põhjasaami keelega, eesti keelt saksa, vene, läti ja ungari keelega. Omavahel on võrreldud ka eesti, soome, vene ja karjala keelt, eesti, soome ja tšehhi keelt, soome, rootsi ja meäkeelt, eesti, vene ja ukraina keelt ning õppijakeelt ja üldkeelt. Sihtkeeltena on käsitletud soome, eesti, ungari, karjala ja kveeni keelt, õppijate lähtekeelte hulgas on olnud soome, eesti rootsi, vene, jaapani, ersamordva, inglise, rumeenia, udmurdi ja soome viipekeel. Kokku on 34 numbris 30 toimetaja toimetamisel ilmunud 348 artiklit 240 autorilt 7288 leheküljel. Lähivõrdluste-sarja 30. aastapäevaks said kõikide numbrite artiklid kättesaadavaksajakirja võrgukodus <http://www.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/>.

Soome ja eesti keele võrdleva uurimise üks lähtekoht on olnud keele õppimist ja õpetamist käsitleva teadmise vajadus, keskmega

lähisugulaskeelte omandamise erijoontel. Lähte- ja sihtkeele võrdlusele tuginevad keele omandamise ja õppimise uurimise tulemused võimaldavad arendada nii uurimisala teoreetilisi seisukohti kui praktilise õppetöö meetodeid. Ajakirja Lähivõrdlusi. Lähivertailuja pika ajaloo jooksul on õnnestunud need kaks lähenemist edukalt ühendada ning tuua soome-ugri keelte omandamist uurides siiani valdavalt indoeuroopa keeltele keskendunud teise keele omandamise uurimisse rahvusvaheliselt oluline uus mõõde. Nii on ajakirjast kujunenud rakendusliku fennougristika arvestatav foorum. Ka nüüdses kiirete muutuste maailmas püüab teadusajakiri Lähivõrdlusi. Lähivertailuja vastata keelte õppimise ja õpetamise uutele väljakutsetele ning samal ajal jätkata sarja traditsioone eri keelte, keelenähtuste ja keelekasutuse võrdlemisel.

2025. aasta on juubelihõnguline ning tähistab 40 aasta möödumist Lähivõrdluste-sarja 1. numbri ilmumisest (alates 1985), 35. numbri ilmumist (oktoobris 2025) ja 15 aastat ERÜ rüpes olemist (alates 2010). Ajakirja väljaandmist on aastate jooksul rahaliselt toetanud Eesti Rakenduslingvistika Ühing, Alfred Kordelini rahastu Eesti fond, Soome-Ugri Kultuurirahastu ning ja Eesti Haridus- ja Teadusministeerium. Suur tänu ajakirja toetajatele, toimetuskolleegiumile, toimetajatele, autoritele, retsensentidele ja lugejatele, kes on teinud ajakirjast sellise, nagu ta praegu on! Palju õnne kõigile endistele ja praegustele lähivõrdlejatele!

Annekatrin Kaivapalu

Helsingi Ülikool, ajakirja peatoimetaja 2009–2023